

Судоустрій; прокуратура та адвокатура

УДК 347.962.6

Скоромний Ярослав Ігорович

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури
Львівський університет бізнесу та права*

Скоромный Ярослав Игоревич

*кандидат юридических наук,
преподаватель кафедры судоустройства, прокуратуры и адвокатуры
Львовский университет бизнеса и права*

Skoromnyy Yaroslav

*PhD in Law,
Lecturer of the Department of Judiciary, Prosecution and Advocacy
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0002-4067-710X*

**СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДУ ЯК ПЕРЕДУМОВА
ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІ
СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ СУДА КАК ПРЕДПОСЫЛКА
ЮРИДИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СУДЬИ
SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE COURT AS A PREREQUISITE
FOR THE LEGAL RESPONSIBILITY OF A JUDGE**

Анотація. У статті розкрито концептуальні основи соціальної відповідальності суду як важливої передумови юридичної відповідальності судді. Встановлено, що проблематика відповідальності суду і судді регулюється такими міжнародними та українськими документами, як: 1) Європейська хартія про закон «Про статус суддів», прийнята Радою Європи; 2) Закон України «Про судоустрій і статус суддів»; 3)

Конституція України; 4) Кодекс суддівської етики, затверджений Рішенням XI (чергового) з'їзду суддів України; 5) Рекомендація CM/Res (2010) 12 Кабінету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки; 6) Бангалорські принципи поведінки суддів. Розглянуто та проаналізовано результати опитування, проведені фондом «Демократичні ініціативи» та Центром Разумкова і Радою суддів України та Центром суддівських студій за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва на засадах «Моніторингу стану незалежності суддів в Україні – 2012» в рамках вивчення рівня довіри громадськості до сучасної системи правосуддя, суддів і судів. Визначено, що суддя має як юридичний, так і моральний обов'язок неупереджено, незалежно, своєчасно та всебічно розглядати судові справи і приймати справедливі судові рішення, здійснюючи правосуддя на основі законодавчих норм. На засадах вивчення практики судових процесів доведено, що судді повинні вміло оперувати різними інструментами захисту від впливу громадськості. Встановлено, що для забезпечення захисту суддів від громадськості потрібно створювати спеціальні підрозділи, які функціонуватимуть у складі органів суддівського самоврядування. Запропоновано Раді суддів України, що виступає найвищим органом суддівського самоврядування у нашій державі (в Україні), законодавчо закріпити положення про забезпечення захисту процесуальної незалежності суддів.

Ключові слова: соціальна відповідальність, юридична відповідальність, суд, суддя, правосуддя, законодавство.

Анотація. В статті раскрыто концептуальні основи соціальної відповідальності суду як важкої передумови юридичної відповідальності суди. Установлено, що проблематика відповідальності суду и суди регулюється наступними

международными и украинскими документами, такими как: 1) Европейская хартия о законе «О статусе судей», принятая Советом Европы; 2) Закон Украины «О судоустройстве и статусе судей»; 3) Конституция Украины; 4) Кодекс судейской этики, утвержденный Решением XI (очередного) съезда судей Украины; 5) Рекомендация CM/Res (2010) 12 Кабинета Министров Совета Европы государствам-членам относительно судей: независимость, эффективность и обязанности; 6) Бангалорские принципы поведения судей. Рассмотрены и проанализированы результаты опроса, проведенного фондом «Демократические инициативы» и Центром Разумкова, Советом судей Украины и Центром судейских студий при поддержке Швейцарского агентства развития и сотрудничества на основе «Мониторинга состояния независимости судей в Украине – 2012» в рамках изучения уровня доверия к современной системы правосудия, судей и судов. Определено, что судья имеет как юридический, так и моральный долг беспристрастно, независимо, своевременно и всесторонне рассматривать судебные дела и принимать справедливые судебные решения, осуществляя правосудие на основе законодательных норм. На основе изучения практики судебных процессов доказано, что судьи должны умело оперировать различными инструментами защиты от воздействия общественности. Установлено, что для обеспечения защиты судей от общественности нужно создавать специальные подразделения, которые будут функционировать в составе органов судейского самоуправления. Предложено Совету судей Украины, который выступает высшим органом судейского самоуправления в нашем государстве (в Украине), законодательно закрепить положение об обеспечении защиты процессуальной независимости судей.

Ключевые слова: социальная ответственность, юридическая ответственность, суд, судья, правосудие, законодательство.

Summary. *The article reveals the conceptual foundations of the social responsibility of the court as an important prerequisite for the legal responsibility of a judge. It has been established that the problem of court and judge liability is regulated by the following international and Ukrainian documents, such as: 1) European Charter on the Law «On the Status of Judges» adopted by the Council of Europe; 2) The Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges»; 3) the Constitution of Ukraine; 4) The Code of Judicial Ethics, approved by the Decision of the XI (regular) Congress of Judges of Ukraine; 5) Recommendation CM/Rec (2010) 12 of the Cabinet of Ministers of the Council of Europe to member states regarding judges: independence, efficiency and responsibilities; 6) Bangalore Principles of Judicial Conduct. The results of a survey conducted by the Democratic Initiatives Foundation and the Razumkov Center, the Council of Judges of Ukraine and the Center for Judicial Studies with the support of the Swiss Agency for Development and Cooperation based on the «Monitoring of the State of Independence of Judges in Ukraine – 2012» as part of the study of the level of trust in the modern system were considered and analyzed, justice, judges and courts. It is determined that a judge has both a legal and a moral duty to impartially, independently, in a timely manner and comprehensively consider court cases and make fair judicial decisions, administering justice on the basis of legislative norms. Based on the study of the practice of litigation, it has been proven that judges must skillfully operate with various instruments of protection from public influence. It has been established that in order to ensure the protection of judges from the public, it is necessary to create special units that will function as part of judicial self-government bodies. It was proposed that the Council of Judges of Ukraine, which acts as the highest body of judicial self-government in our state (in Ukraine), legislate the provision on ensuring the protection of the procedural independence of judges.*

Key words: *social responsibility, legal responsibility, court, judge, justice, legislation.*

Постановка проблеми. Концептуальна ідея соціальної відповідальності суду була розроблена Л. М. Москвич. Під нею вчена-юрист пропонувала розуміти взаємовідносини між судом та суспільством. При цьому взаємовідносини між судом та суспільством мали дві сторони [1, с. 245, 246]:

- 1) позитивну, відповідно до якої наставала відповідальність за результати прийняття рішень;
- 2) ретроспективну, згідно із якою наставала відповідальність за помилки в ухвалених судових рішеннях.

Наслідком соціальної відповідальності суду було притягнення судді до юридичної відповідальності за здійснення ним грубого і водночас навмисного порушення законодавчих норм. Відповідно до чинного законодавства на сьогодні суддю можна притягнути до дисциплінарної, кримінальної, конституційної та цивільної відповідальності внаслідок невиконання чи перевищення ним посадових обов'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблематики відповідальності суду і судді та пошуком рішень для їх усунення займалося багато науковців та вчених-юристів, зокрема значний внесок у цьому напрямку здійснили А. Ф. Коні [2], М. Мельник [3], С. В. Мойсєєв [4], Л. М. Москвич [1], О. Радіонова [5] та інші.

Окрім того, проблематика відповідальності суду і судді регулюється такими міжнародними та українськими документами, як:

- Європейська хартія про закон «Про статус суддів», прийнята Радою Європи [6];
- Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [7];
- Конституція України [8];

- Кодекс суддівської етики, затверджений Рішенням XI чергового з'їзду суддів України [9];
- Рекомендація СМ/Rec (2010) 12 Кабінету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки [10];
- Бангалорські принципи поведінки судді [11].

З огляду на зазначене вище, а також, опираючись на дослідженнях, представлених вищезазначеними науковцями, треба зауважити, що ця проблематика є ще не до кінця вивченою та вимагає проведення більш комплексного дослідження, зокрема у сфері розкриття концептуальних основ соціальної відповідальності суду як важливої передумови юридичної відповідальності судді.

Мета статті. Метою статті є теоретичне узагальнення й представлення розкриття концептуальних основ соціальної відповідальності суду як важливої передумови юридичної відповідальності судді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пунктом 1.5 Європейської хартії про закон «Про статус суддів» [6] зазначається, що судді, виконуючи свої посадові обов'язки, повинні бути уважними та доступними по відношенню до осіб, які до них звертаються. Також судді повинні надавати підтримку на високому рівні їх компетентності, яка є необхідною для вирішення справ кожного, хто звертається до суду для вирішення конкретного випадку. Рішенням судді забезпечується гарантія прав осіб, які звертаються до суду, стосовно збереження у таємниці даних (відомостей), що стають відомими суддям у ході розгляду судового засідання.

Ідентичний підхід визначення посадових обов'язків судді представлений у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [7]. Так, статтею 56 «Права та обов'язки судді» цього закону зазначається, що суддя

здійснює правосуддя відповідно до положень, визначених Конституцією України [8] та іншими законами. Суддя наділяється правом брати участь в суддівському самоврядуванні.

Окрім того, безпосередніми професійними обов'язками судді виступають [7]:

- безстороннє, справедливе та своєчасне розглядання судової справи і її вирішення у відповідності до законодавчих норм із дотриманням на цій основі правил та засад судочинства;

- виявлення поваги до учасників судового процесу;

- дотримання правил суддівської етики, зокрема додержання у професійній діяльності високих стандартів поведінки з ціллю формування у суспільства довіри до суду та забезпечення упевненості суспільства у непідкупності та чесності суддів;

- подання декларації особистої доброчесності як судді, а також декларації родинних зв'язків;

- не розголошування даних (відомостей), які являють собою таємницю, яка охороняється законодавчими нормами, зокрема таємницю закритого судового засідання та нарадчої кімнати;

- виконання вимог і дотримання обмежень, визначених законодавством у напрямку запобігання корупції;

- подання декларації особи, яка уповноважена виконувати функції держави чи місцевого самоврядування;

- систематичний розвиток професійних умінь та навиків, підтримання особистої кваліфікації на рівні, який є необхідним для виконання ним повноважень у суді, в якому він обіймає посаду судді;

- звертання із повідомленнями до Вищої ради правосуддя і до Генерального прокурора про втручання у його професійну діяльність

стосовно здійснення ним правосуддя, яке потрібно провести протягом п'яти днів від часу, коли стало відомо про втручання як таке;

– підтвердження законності джерел походження особистого майна у відповідності із проходженням кваліфікаційного оцінювання чи у порядку дисциплінарного провадження стосовно судді, коли обставини, які виникли, виступають причиною притягнення судді до відповідальності, зокрема до дисциплінарної відповідальності, за умов виникнення сумнівності у законності джерел походження особистого майна чи добросовісності поведінки судді.

Що стосується питань етики суддів у ході здійснення ними професійної діяльності, то такі засади регулюються Кодексом суддівської етики, який затверджується на з'їзді суддів України за поданням Ради суддів України [9].

Так, у Кодексі суддівської етики, який затверджується на з'їзді суддів України за поданням Ради суддів України [9], зокрема у статті 1 вказано, що суддя у ході здійснення професійної діяльності повинен бути прикладом неухильного дотримання вимог закону. Також суддя у своїй професійній діяльності має керуватися принципом верховенства права та дотримуватись високих стандартів поведінки, що у результаті посилить довіру громадян у незалежність, справедливість, чесність та неупередженість суду.

Суддя зобов'язаний попереджати випадки настання незаконного впливу на професійну діяльність, що взаємопов'язана із правосуддям, а у разі настання таких випадків уникати впливу. При цьому суддя має бути незалежним від колег-суддів, а також не користуватися своїм посадовим становищем у власних цілях і при цьому не дозволяти іншим суддям цього робити [9].

Суддя повинен докладати значних зусиль для представлення своєї поведінки перед законослухняними, розсудливими і поінформованими

громадянам як бездоганної та безпомилкової. Випадки порушення суддею правил етичної поведінки, які встановлюються Кодексом суддівської етики, не можуть самі собою визначатися як засади притягнення до дисциплінарної відповідальності та встановлювати певний ступінь їхньої вини [9].

У ході здійснення судочинства незалежність судді виступає ключовим принципом верховенства права, а також ключовими елементом проведення справедливого судового процесу. Здійснюючи професійні обов'язки, суддя повинен керуватися фактами, які визначені за результатами опрацювання доказів та законодавчої бази. Це, своєю чергою, виступає важливою гарантією чесного і справедливого розгляду судової справи у суді та прийняття на цій основі справедливого судового рішення. За таких обставин суддя не повинен керуватися впливом зовнішнього оточення, зазіхати на стимули, звертати увагу на загрози, втручання чи критику публіки [9].

На базі аналізу чинного законодавства з'ясовано, що в основі посадових обов'язків судді містяться елементи не тільки юридичної імперативності, але і елементи моральної імперативності. До прикладу моральна імперативність вказує на виконання суддею функції взаємодії (взаємовідносин) із суспільством, оскільки суспільство виступає головним диктатором загальноновизнаних стандартів поведінки, яка є прийнятою та допустимою для багатьох його членів, у тому числі для суддів.

З огляду на те, А. Ф. Коні зазначає, що суддя – це особа, а не знаряддя зовнішніх правил, діяльність якого проходить прямолінійно за годинниковою стрілкою [2, с. 205].

Варто зазначити, що суддя у ході здійснення ним професійної діяльності керується такими принципами поведінки (згідно Бангалорських принципів поведінки суддів), як [11]:

- принцип незалежності;

- принцип об'єктивності;
- принцип непідкупності;
- принцип чесності;
- принцип дотримання етичних норм;
- принцип рівності перед законом;
- принцип старанності;
- принцип компетентності.

Дослідження доводять також, що судді, здійснюючи професійні обов'язки, повинні керуватися неупередженістю, безсторонністю своїх дій, а також не допускати поведінку чи будь-які висловлювання, які негативно позначаються на порушенні рівності судді, рівності присяжних та рівності народних засідателів у здійсненні процесу правосуддя [9].

Окрім того, суддя повинен вкладати у професійну діяльність усю душу та керуватися законодавчими нормами. При тому суддя, здійснюючи професійну діяльність, має завжди обґрунтовувати рішення, прийняте за результатами судового засідання. Водночас таке рішення має бути справедливим та сприяти суспільному благу [4, с. 10].

У випадку прийняття правильного рішення суддею, яке до того ж є бажаним та очікуваним для суспільства, виникає високий ступінь довіри громадськості до судді та до суду загалом. Водночас, якщо деякі судді та/чи судова влада не можуть надати гарантій соціальної справедливості, то це у кінцевому випадку призводить до настання негативних наслідків, які першочергово проявляються у вигляді невдоволення суспільства від дій судді та суду, а у гіршому випадку – до виникнення громадських рухів та масових протестів.

Згідно статті 8 Кодексу суддівської етики [9], суддя зобов'язаний здійснювати судовий процес (судочинство) в рамках і в порядку, які визначені процесуальним законом, та при цьому виявляти ввічливість,

тактовність, повагу та витримку до усіх учасників судового процесу, а також до інших осіб.

Суддя, здійснюючи правосуддя, не має допускати жодних проявів неповаги до громадянина (людини), виходячи із його національності, статі, раси, політичних поглядів, релігії, фізичних вад чи соціально-економічного становища у суспільстві (стаття 9) [9].

Пункт 5.1. Європейської хартії про закон «Про статус суддів» [6] доводить, що халатність судді у ході виконання ним професійних посадових обов'язків карається застосуванням до нього санкцій. При тому рішення застосувати санкції до судді приймаються на основі пропозицій, рекомендацій чи згоди колегії чи органу, який складається не менше, аніж з половини обраних суддів. З огляду на те, колегія чи орган заслуховує усі сторони, які задіяні у цій справі, зокрема і сторону судді, якого обвинувачується за халатність виконання професійних посадових обов'язків. Законодавством також визначені заходи покаранні судді у разі доведення його вини, при чому рішення колегії чи виконавчого органу може бути оскаржено у вищому за рангом судовому органі.

Рекомендацією CM/Res (2010) 12 Кабінету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки [10] (зокрема пунктом 20) зазначено, що судді не можуть результативно здійснювати свої професійні обов'язки, якщо існує низький рівень довіри громадськості до такої діяльності. Тому з ціллю підвищення довіри громадськості до процесу здійснення правосуддя, судді мають бути обізнаними стосовно бажаних очікувань громадськості від дій та результатів судової системи, а також уникати виникнення скарг з боку громадськості на дії чи бездіяльність правосуддя.

Аналіз суддівської практики доводить, що на сьогодні суттєво знижується рівень довіри громадян до вітчизняної системи правосуддя, а також до суддів. За результатами соціологічних опитувань, проведених

фондом «Демократичні ініціативи» та Центром Разумкова у 2012 році, встановлено, що рівень довіри громадян до систем правосуддя станом на квітень 2012 року знизився на третину, тобто до 2,9%, порівняно 9,4% станом на травень 2010 року. Своєю чергою, діяльність судів позитивно була оцінена тільки 20% опитаних респондентів, причому негативно про діяльність судів відгукнулися 69% опитаних респондентів. Що стосується довіри громадян до органів прокуратури за досліджуваний період, то він перебував на рівні 23%. Результати опитування засвідчили загалом негативне ставлення громадськості до суду та органів прокуратури, що у загальному вказує на те, що суд громадськістю не сприймається як головний орган правосуддя [3; 12].

За результатами анкетування, проведеними Радою суддів України та Центром суддівських студій за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва на засадах «Моніторингу стану незалежності суддів в Україні – 2012» у серпні 2012 року, з'ясовано, що отримані показники довіри громадськості значно відрізняються від показників довіри громадськості, отриманих вище фондом «Демократичні ініціативи» та Центром Разумкова.

Так, 56,31% опитаних респондентів відзначили повне задоволення судовою системою, зокрема рівнем справедливості судового розгляду, рівнем неупередженості суду та рівнем незалежності суду. Натомість 22,95% опитаних респондентів висловили часткове невдоволення судовою системою, а 11,47% опитаних респондентів не змогли дати оцінку судової системи. Водночас тільки 10% опитаних респондентів заявили незадоволеність рівнем спілкування із працівниками суду, зокрема суддями [13].

Така значна різниця між результатами опитування була обумовлена не тільки різною методологією до проведення опитування, але і структурою цільової аудиторії. До прикладу фонд «Демократичні

ініціативи» та Центр Разумкова провели опитування респондентів віком від 18-ти років в усіх регіонах України, тобто в опитуванні взяли участь усі пересічні громадяни України. Щодо дати, то опитування проводилося у 2010 та 2012 роках. Водночас у вибірці респондентів опитування, проведеного Радою суддів України та Центром суддівських студій за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва взяли участь тільки 21028 осіб, тобто ті особи, які перебували у судах загальної юрисдикції та брали участь у судовому засіданні тільки 15 серпня 2012 року [5; 14].

Як висновок із опрацьованих результатів опитування, то слід зазначити, що рівень довіри громадськості до суду загалом є нижчим на відміну від рівня довіри громадян, що безпосередньо звернулися до суду з певних причин.

Підтвердити такі твердження можна на основі даних судової статистики. Так, до прикладу у 2011 році судами загальної юрисдикції було розглянуто по першій інстанції приблизно 8 мільйонів справ, із яких тільки 17% біли оскарженими у апеляційному суді [5; 14].

На такий рівень довіри громадян до професійної діяльності суддів в контексті здійснення ними правосуддя впливає інформація, отримана із засобів масової інформації. Інформація, яку подають засоби масової інформації про діяльність суддів є часто перекошеною, що в результаті оцінки громадянами впливає на пониження авторитетності суддів як суб'єктів законності та справедливого правосуддя. Українське ТБ на сьогодні не показує жодних позитивних сюжетів про відновлення прав громадян, які порушені внаслідок присудження суддею несправедливого покарання. Такі здобутки все частіше виникають у судовій практиці.

Останнім часом спостерігається ситуація, коли громадськість неоднозначно оцінює кримінальні справи. До прикладу хід провадження кримінальної справи і її судовий розгляд досить активно представляється

засобами масової інформації та комплексно обговорюється громадськістю як у мережі Інтернет, так і в особистому спілкуванні.

Що стосується громадських акцій протесту на судові рішення, то вони станом на сьогодні виступають одними із ключових проблем. Особливо визначальним є те, що виникнення таких ситуацій провокує насамперед політична система, із якою пов'язані справи засудження колишніх чиновників за загально кримінальні діяння. Фондом «Демократичні ініціативи» спільно із Центром Разумкова також було вивчено думку громадян про законність випадків самосуду. Результати проведеного дослідження засвідчили, що [15]:

- 38% опитаних респондентів (громадян) стверджують, що здійснення самосуду у жодному разі є неприпустимим;
- 35% опитаних респондентів (громадян) відмітили самосуд як неприпустиме явище, але у поодиноких випадках – як виправдання цього злочину у разі його скоєння;
- 19% опитаних респондентів (громадян) є переконаними, що у сучасних умовах здійснення судочинства це один із найбільш дієвих способів здійснення справедливого правосуддя.

На основі опрацювання отриманих результатів дослідження М. Мелькик заявляє, що самосуд – це форма протесту проти країни, яка вказує на те, що у країні є досить багато проблем недосконалості суспільного розвитку. Водночас країна повинна недопускати виникнення таких проблем, а якщо вже такі проблеми виникли, то швидко їх вирішувати [3].

Дослідження доводять, що в Україні проблематика резонансних справ є досить суттєвою. Це, своєю чергою, провокує виникнення процесуальних проблем. Зокрема, наприклад, кількість тиражу інформації про стан кримінальних справ суттєво впливає на морально-психологічне становище родини тих, хто вчинив злочин. Окрім того, винну особу, вину якої у суді ще не доведено, у засобах масової інформації активно

обговорюють, розглядаючи до того хід подій, та, вважаючи її особливо небезпечною.

Така ситуація суспільного розголосу має негативну сторону, яка позначається на неупередженості та справедливості судового розгляду. До прикладу, судді часто отримують інформацію про події та особливості злочину справ, які вони ведуть у судовому процесі. І коли настає момент прийняття судового рішення, суддя, окрім законодавчих норм, інтуїтивно опирається на факти засобів масової інформації.

Відповідно до положень кримінального процесуального законодавства України, механізм розгляду справи повинен включати ряд потрібних гарантій прийняття суддею об'єктивного та всебічного судового рішення. Враховуючи факти, наведені вище, а також, виходячи із положень кримінального процесуального законодавства України, за такої ситуації відбувається неупереджене порушення аспектів суб'єктивної безсторонності суду, яка полягає у формуванні внутрішнього ставлення судді до ходу та розв'язання такої судової справи.

При цьому слід відмітити, що суддя не може здійснювати публічних заяв у засобах масової інформації стосовно справ, що тільки перебувають у судовому провадженні. Суддя також не може сумніватися у судових рішеннях, які вже законодавчо утверджені. Не розголошення інформації суддею стосовно ходу подій та особливостей розгляду судової справи також виступає вагомою пересторогою етичної поведінки судді, виходячи із його посадових обов'язків.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Результати опрацювання джерел [1–15] дали можливість розкрити концептуальні основи соціальної відповідальності суду як важливої передумови юридичної відповідальності судді.

Встановлено, що проблематика відповідальності суду і судді регулюється такими міжнародними та українськими документами, як:

- 1) Європейська хартія про закон «Про статус суддів», прийнята Радою Європи;
- 2) Закон України «Про судоустрій і статус суддів»;
- 3) Конституція України;
- 4) Кодекс суддівської етики, затверджений Рішенням XI (чергового) з'їзду суддів України;
- 5) Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Кабінету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки;
- б) Бангалорські принципи поведінки суддів.

У ході розкриття проблематики соціальної відповідальності суду як передумови юридичної відповідальності судді визначено, що суддя має як юридичний, так і моральний обов'язок неупереджено, незалежно, своєчасно та всебічно розглядати судові справи і приймати справедливі судові рішення, здійснюючи правосуддя на основі законодавчих норм.

При цьому на базі аналізу чинного законодавства з'ясовано, що в основі посадових обов'язків судді містяться елементи не тільки юридичної імперативності, але і елементи моральної імперативності. До прикладу моральна імперативність вказує на виконання суддею функції взаємодії (взаємовідносин) із суспільством, оскільки суспільство виступає головним диктатором загальноновизнаних стандартів поведінки, яка є прийнятою та допустимою для багатьох його членів, у тому числі для суддів.

З'ясовано, що на сьогодні потреба задоволення соціальної справедливості є однією із найбільш гострих проблем громадськості. Створення тиску з боку громадськості на суд виступає причиною посягань на процесуальну незалежність судів та негативно відображається на інтересах учасників судового засідання.

Тому, опираючись на зроблені вище висновки, підвищити рівень довіри до суду та судді можна завдяки посиленню відповідальності працівників засобів масової інформації за розголошення недостовірної та

несвоєчасної інформації про судові процеси (до прикладу увагу слід зосередити на кримінальному судовому процесі, в якому учасники судового кримінального засідання можуть подати слідчому судді чи суду клопотання, де зазначено заборону висвітлювати матеріали кримінального судового засідання, якщо ще за ним не прийнято судового рішення).

Вивчення практики судових процесів доводить, що судді повинні вміло оперувати різними інструментами захисту від впливу громадськості. Встановлено, що для забезпечення захисту суддів від громадськості потрібно створювати спеціальні підрозділи, які функціонуватимуть у складі органів суддівського самоврядування. Виходячи із зазначеного, пропонується наділити Раду суддів України, що виступає найвищим органом суддівського самоврядування у нашій державі, повноваженнями забезпечувати захист процесуальної незалежності суддів.

На основі опрацювання результатів опитувань, проведених фондом «Демократичні ініціативи» та Центром Разумкова і Радою суддів України та Центром суддівських студій за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва на засадах «Моніторингу стану незалежності суддів в Україні – 2012» в рамках вивчення рівня довіри громадськості до сучасної системи правосуддя, суддів і судів, визначено, що рівень довіри громадськості до суду загалом є нижчим на відміну від рівня довіри громадян, що безпосередньо звернулися до суду з певних причин.

Література

1. Москвич Л. М. Ефективність судової системи: концептуальний аналіз: монографія / Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». Х.: ФІНН, 2011. 384 с.
2. Кони А. Ф. Собрание сочинений. В 8-ми т. Т. 4: Правовые воззрения А. Ф. Кони. Под общей ред. В. Г. Базанова. М.: Изд-во «Юрид. лит.», 1967. 544 с.

3. Мельник М. За власні помилки – з власної кишені // Дзеркало тижня. Україна. Вип. № 21, 8 червня – 15 червня 2012р. URL: https://zn.ua/ukr/LAW/za_vlasni_pomilki_z_vlasnoyi_kisheni.html
4. Моисеев С. В. Философия права: курс лекций. 2-е изд., испр. и доп. Новосибирск: Сибир. университет. изд-во, 2004. 262 с. URL: https://www.studmed.ru/view/moiseev-sv-filosofiya-prava-2004-god_cc3d29d9f08.html
5. Радіонова О. Достоїнства Феміди очима українців // Закон і бізнес. 18.08–28.08.2012. №34(1073). URL: https://zib.com.ua/ua/print/11204-schob_zyasuvati_chi_nezalezhne_neuperedzhene_ta_dostupne_v_u.html
6. Європейська хартія про закон «Про статус суддів»: Прийнята Радою Європи 10.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_236
7. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
8. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
9. Кодекс суддівської етики: Затверджено Рішенням XI (чергового) з'їзду суддів України від 22.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13/sp:java-:max10>
10. Рекомендація СМ/Рес (2010) 12 Кабінету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 17.11.2010 р. на 1098 засіданні заступників міністрів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text
11. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року: Схвалено Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН

- 27.07.2006 р. № 2006/23. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text
12. Корреспондент: Рівень довіри до українських судів наближається до абсолютного мінімуму // Korrespondent.net. 12 жовтня 2012 р. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/1405614-korrespondent-riven-doviri-do-ukrayinskih-sudiv-nablizhaetsya-do-absolyutnogo-minimumu>
13. Справедливістю судів задоволені більше половини опитаних// Закон і бізнес. 23.11.2012. URL: https://zib.com.ua/ua/print/12817-spravedlivistyu_sudiv_zadovoleni_bilshе_polovini_opitanih_uk.html
14. Судова статистика // Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/
15. Соціолог. Сторонников «суда Линча» все больше // LB.ua. 20 січня 2013 р. URL: https://lb.ua/society/2013/01/20/186225_sotsiolog_storonnikov_suda_lincha.html

References

1. Moskvych L. M. Efektyvnist sudovoi systemy: kontseptualnyi analiz: monohrafiia / Natsionalnyi universytet «Iurydychna akademiia Ukrainy im. Yaroslava Mudroho». Kh.: FINN, 2011. 384 s.
2. Koni A. F. Sobranie sochineniy. V 8-mi t. T. 4: Pravovye vozzreniya A. F. Koni. Pod obshchey red. V. G. Bazanova. M.: Izd-vo «Yurid. lit.», 1967. 544 s.
3. Melnyk M. Za vlasni pomylky – z vlasnoi kysheni // Dzerkalo tyzhnia. Ukraina. Вуп. № 21, 8 chervnia – 15 chervnia 2012r. URL: https://zn.ua/ukr/LAW/za_vlasni_pomilki_z_vlasnoyi_kisheni.html
4. Moiseev S. V. Filosofiya prava: kurs lektsiy. 2-e izd., ispr. i dop. Novosibirsk: Sibir. universit. izd-vo, 2004. 262 s. URL:

https://www.studmed.ru/view/moiseev-sv-filosofiya-prava-2004-god_cc3d29d9f08.html

5. Radionova O. Dostoinstva Femidy ochyma ukraintsiv // Zakon i biznes. 18.08–28.08.2012. №34(1073). URL: https://zib.com.ua/ua/print/11204-schob_zyasuvati_chi_nezalezhne_neuperedzhene_ta_dostupne_v_u.html
6. Yevropeiska khartiia pro zakon «Pro status suddiv»: Pryiniata Radoiu Yevropy 10.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_236
7. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. № 1402-VIII (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
8. Konstytutsiia Ukrainy: pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 r. (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-Bp>
9. Kodeks suddivskoi etyky: Zatverdzheno Rishenniam KhI (cherhovoho) zizdu suddiv Ukrainy vid 22.02.2013 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13/sp:java-:max10>
10. Rekomendatsiia CM/Rec (2010) 12 Kabinetu Ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo suddiv: nezalezhnist, efektyvnist ta oboviazky: Ukhvaleno Komitetom Ministriv Rady Yevropy 17.11.2010 r. na 1098 zasidanni zastupnykiv ministriv. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text
11. Banhalorski pryntsypy povedinky suddiv vid 19 travnia 2006 roku: Skhvaleno Rezoliutsiieiu Ekonomichnoi ta Sotsialnoi Rady OON 27.07.2006 r. № 2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text
12. Korrespondent: Riven doviry do ukrainskykh sudiv nablyzhaetsia do absolutnoho minimumu // Korrespondent.net. 12 zhovtnia 2012 r. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/1405614-korrespondent-riven-doviri-do-ukrayinskih-sudiv-nablizhaetsya-do-absolyutnogo-minimumu>

13. Spravedlyvistiю sudiv zadovoleni bilshe polovyny opytanykh// Zakon i biznes. 23.11.2012. URL: https://zib.com.ua/ua/print/12817-spravedlivistyю_sudiv_zadovoleni_bilshe_polovini_opitanih_uk.html
14. Sudova statystyka // Ofitsiinyi veb-portal «Sudova vlada Ukrainy». URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/
15. Sotsiolog. Storonnikov «suda Lincha» vse bolshe // LB.ua. 20 sichnia 2013 r. URL: https://lb.ua/society/2013/01/20/186225_sotsiolog_storonnikov_suda_lincha.html